

Si tot és canonada...

Elements per a una crítica de la biblioteconomia (*library*) en el marc de la *information science* (IS) i la societat de la informació (SI)

Gabriel Beceiro*

Llicenciat en Documentació per l'Universitat Oberta de Catalunya
Llicenciat en Filosofia per l'Universidade de Santiago de Compostela

Resum

Es prenen en consideració els significats d'informacionalisme i de reduccionisme tecnològic en l'horitzó de transformació de la biblioteca i d'una biblioteconomia crítica (*information science*).¹ Prendre consciència d'aquest fets des de la IS és llegir-ne la tradició que ens interessa des de un horitzó constituït i projectat en la Modernitat. Aleshores, es proposa rellegir la tradició de la biblioteconomia i de la documentació per tal de constituir un discurs propi que, des de el camp discursiu de la Documentació i en el marc de la societat de la informació, esdevingui una ciència social de la informació, una socio-biblioteconomia crítica i socialment incardinada més enllà del nou mecanicisme informacionalista.

Paraules clau: Biblioteconomia, Documentació, Societat de la informació

Abstract

Taking into consideration the meanings of reductionism Informationalism and technological transformation on the horizon of the library and a library review (*information science*). We need to be aware of the facts from the *information science* is reading the tradition that we want from a horizon constituted and projected Modernity. Therefore, we propose reading the *information science* and as part of the information society, becoming a social science information, librarianship a critical and socially articulated, beyond the new mechanistic information.

Keywords: Library, Information science, Information society

Preàmbul

Tot i que sense massa claredat, aquest text és un intent traspassat per una sensibilitat de caire libertari i marcat per una arribada tardana a la biblioteconomia des de altres itineraris culturals. I no m'imagino cap apropament des de l'experiència personal sense els itineraris que la hi fan possible. ¿Qui en va ensenyar la màgia de trobar un llibre a través de la qual, tot passant els dits amb avidesa juvenil sobre fitxes de cartolina de color blanc groguenc, es podia realitzar un viatge complet al món i els seus signes?. Quan això escric em veu a la memòria un company d'escola i l'arnada gaveta diccionari com una gran empolla al pare d'aquell oceà anomenat Biblioteca, promesa de missatges per descobrir. Després van venir les primeres lectures compulsives en un idioma que no era el meu: llegia per tal de comprendre aquell món de signes des de el cos improductiu d'un estudiant d'institut. A poc a poc, va créixer en mi una insuficiència, la de no suportar que l'humanisme es tornés en servidor de la condolència i de tot allò contrari al seu fonament, un economia monoteista i el triomf d'una globalització sense esmena. Aquest text respon al desig, potser massa ambiciós i espero que conseqüent, d'elaborar una formulació que em permeti la comprensió de la cruïlla de LIS (*Library and Information Science*) sense renunciar a itineraris no previstos perquè, al cap i a la fi, em resulta impossible tancar-la en una esfera de determinacions que en deslligue la teoria de la pràctica en el coneixement.

---

*gbeceiro@uoc.edu

¹Veure:

Hjørland, B. (2002). "Domain analysis in information science. Eleven approaches – traditional as well as innovative", *Journal of information science*, 58(4), 422-462

Hjørland, B. (2004), "Arguments for philosophical realism in library and information science", *Library Trends*, Vol. 52 No. 3, pp. 488-506.

Hjørland, B. (2005a), "Afterword: comments on the articles and proposals for further work", *Journal of Documentation*, Vol. 61 No. 1, pp. 156-63.

Hjørland, B. (2005b), "Empiricism, rationalism and positivism in library and information science", *Journal of Documentation*, Vol. 61 No. 1, pp. 130-55.

Fitzpatrick, T. (2002) Critical theory, information Society and surveillance Technologies. *Information, Communication & Society* 5:3 2002 357–378

En absència de paradigma crític. Informacionalisme sense biblioteconomia.

No crec pas agosarat proposar l'hipòtesi de què les carències gnoseològiques de la Documentació es deriven d'una progressiva degradació del llenguatge (tot i que aqueta afirmació es podria aplicar a altres camps i disciplines) i d'una confiança cega en les tecnologies de la informació que no l'hi permeten disposar d'una convenient distància per tal de fer *bones preguntes*. El mètode d'aquest intent té a veure amb la participació en la "societat xarxa" i, per tant, aprofita la vella productivitat hermenèutica del *prejudici* mitjançant al vinculació entre *logos* i *ethos*, entre teoria i pràctica. Caldria esmenar que la defensa d'allò que podríem denominar "informacionalisme amb LIS" és deixar obert a la reflexió l'estatus d'aquesta disciplina més enllà del determinisme, es a dir, és preocupar-se per mostrar que la *information science* (IS) forma part dels dispositius de la Modernitat als quals se'ls pressuposa acríticament liberalisme, reformisme i progressisme, i una certa consciència crítica de l'abast dels seus dispositius.

La *societat de la informació* ha arrelat com a orridura d'una *etapa postindustrial* caracteritzada per la capacitat de fer servir intensivament la informació. Segons els fonaments d'aquest període, la producció de bens com ara capital, treball i matèries primeres es desplaçaria en benefici de la informació i del coneixement aplicats a la producció, distribució i la gestió de tota la cadena de producció (Castells, 1998).²

Malgrat l'impacte de la "societat de la informació", les seves derives productivistes i l'aflorentament de xarxes de comunicació i distribució, de tecnologies col·laboratives i del web social no sempre hem estat plenament conscients que ens hi trobem immersos en un joc que no presenta una figura única i homogènia i no pas en un punt de vista neutral. Tot i així, tal com ha mostrat Andersen(2008) sempre hem promogut el tret diferencial d'ésser professionals axiològicament neutres. Hem invocat la *neutralitat* sense pensar en les raons d'aquesta invocació³.

Des de sempre els bibliotecaris hem acceptat històricament l'idea de què faciliten el lliure accés a la informació en tant que les biblioteques formarien part de l'esfera pública.⁴ Tot i ser antics practicants de la *mediologia* la IS no ha estat mai una *cultura crítica*, fins i tot ara que certs professionals oficiem de professionals liberals amagats sota l'*ecumenisme* informatiu i ja no resulta sorprenent veure com certs documentalistes i professionals de la informació posem les nostres habilitats al servei de l'empresa privada, més enllà de l'arxiu, el museu i la biblioteca pública i participem activament en el web social.

La noció d'esfera pública burgesa, com proposa Habermas (1996), cau en la pressuposició de què els "ciutadans" tenen accés lliure, i igualitari, a l'esfera pública i de la qual es derivaria un accés als productes informatius enregistrats. D'alguna manera el bibliotecari públic sempre s'ha conduït i regulat per una inviable comunitat ideal d'informació que agradaria a Habermas. Ara bé, paradoxalment, sempre ha estat insuficient la seva participació en l'esfera pública mitjançant el debat en assumptes relacionats amb aquest supòsit: la llibertat d'accés a la informació. Si bé es podria acceptar com a horitzó regulador, la teoria de la documentació no va mostrar que a això el caldria com a complement una anàlisi de les condicions reals en les quals la pràctica bibliotecària se'n produeix i se'n recepciona, i que al meu parer no produiria conclusions tan optimistes com les proposades per Habermas. Però, pot ser neutral el bibliotecari en el desenvolupament de

2 Castells, M. (1998). La era de la informació. Madrid: Alianza, 1998. Per ampliar del concepte "societat de la informació" i les transformacions associades:

Bell, D. V. (1991). El advenimiento de la sociedad postindustrial: un intento de prognosis social. Madrid: Alianza.

Castells, M. (2001). La galaxia internet: reflexiones sobre Internet, empresa y sociedad. Barcelona: Plaza y Janés.

Castells, M. (2003). La societat xarxa. Barcelona: Editorial UOC

Masuda, Y. (1994). La sociedad informatizada como sociedades postindustrial. Tecnos.

Fogel J. F. i B. Patiño (2007). La prensa sin Gutenberg. El periodismo en la era digital. Barcelona: Punto de Lectura

Tapscott, D.; Williams, A., Wikinomics, A (2007) La nueva economía de las multitudes inteligentes. Barcelona: Paidós Empresa

Levy, P. (1998) La cibercultura, el segon diluvi?. Barcelona: Proa / Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya

Levy, P. (1998) "Sobre la cibercultura". Revista de Occidente, 206

Negroponte, N. (1995) El mundo digital. Barcelona: Ediciones Beta

Postman, N. (1994). Tecnòpoli. Barcelona: Llibres de l'Índex

Virilio, P. (1999). La bomba informática. Catedra.

Capurro, R. (2005) "Ética de la información". Revista de la Facultad de Sistemas de Información y Documentación.

Universidad de la Salle (Colombia) 1(2), 87-95. Disponible a: <http://www.capurro.de/colombia.htm> [3/03/2009]

Jenkins, H. (2008) Convergence Culture: la cultura de los nuevos medios. Paidós Iberica

Benkler, Y. (2006) The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom [en línia] Yale University Press. New Haven and London. Disponible a: http://www.benkler.org/Benkler_Wealth_Of_Networks.pdf [3/03/2009]

3Agre, P. E. (1995). Institutional Circuitry: Thinking About the Forms and Uses of Information. Information Technology and Libraries, 14(4), pp. 225-230

Andersen, J. (2005) Information Criticism: where is it?, Progressive Librarian, 25

4Habermas, J. (2004b) Historia y crítica de la opinión pública. 4ª ed. Barcelona: Gustavo Gili, pàg. 245

Habermas, J. (1996a). Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry Into a Category of Bourgeois Society. Translated by Thomas Burger with assistance of Frederick Lawrence

la Societat de la Informació?

Atès que la *information science* es va desenvolupar fonamentalment a partir de la biblioteconomia i la documentació (Hjørland, 2002), mai no ha qüestionat a fons els models de desenvolupament propis de l'informacionalisme i el seu suport tecnològic més aclaparador, la informàtica. Per a què els seus mètodes epistemològics de creació de coneixement s'haguéssim pres seriosament, n'hauria d'ésser capaç d'explicar els fenòmens de la informació en diàleg amb els precursors epistemològics més rellevants, des de un eclecticisme radical o, si més no, per capil·laritat: positivisme, racionalisme, empirisme, historicisme, fenomenologia, hermenèutica, funcionalisme, pragmatisme, marxisme i postmodernisme i els seus respectius itineraris de comprensió.

Amb l'*informacionalisme* la "connexió especialment estreta que manté amb la cultura i les forces productives, entre esperit i matèria" (Castells, 2003) es manifesta especialment a la Documentació com una necessitat en la qual el sotmetiment es practica al màxim. L'estructura inconscient dominant és una dependència de tipus matern amb l'ubiquïtat informàtica. Aquesta observació està vinculada a les magistrals anàlisis de Foucault sobre la microtecnologia de servitud.

Aleshores, proposem llegir la tradició de l'*informacionalisme* en un context transdisciplinari malgrat el domini aclaparador del mega-paradigma tecnològic i de la religió del capital d'informació que promet a la manera d'una medicina global, certament megalòmana, la transformació de la *conditio humana*. El fetixisme de la informació es manifesta a tot arreu amb les característiques determinants del diner i es diu *informatització de la societat*. Caldria revisar llavors aquesta creença redentora des de plantejaments socialitzadors de la informació, es a dir, la LIS hauria de oferir una alternativa, una socio-biblioteconomia que replantegés la generalització de la informàtica "com el pigment en la pintura d'una paret"(Castells, 2003,p.57)

A la *societat xarxa* el subjecte compareix troquelat de relacions de poder que el constrenyen en base a pràctiques no sempre facilitadores de cohesió social, siguin de tipus institucional o de tipus normalitzador i definidor. L'home compareix après en xarxes-sistemes, jocs de veritat en l'accepció foucaultiana que serveixen d'ordres i raons històriques que es situen entre les paraules i les coses. L'home esdevé, però, objecte pensat més que subjecte pensant: client, pacient, usuari, consumidor que aspira a allò que desitja l'altre, calculables i produïts pels valors de mercat i els principis gerencials. Per altra banda, tractem la *informació sense subjecte* com si fos un material o una cosa que esdevé mercaderia amb valor de canvi.

Recordem que Heidegger ja va advertir del perill d'un món conformat pel domini de la tècnica, es a dir, d'un món "com oridura d'objectes a disposició d'un subjecte incondicionat".⁵

Parlem, per exemple, de "fluxos d'informació" i amb això n'oblidem que pot requerir pensar en el procés d'interpretació o en una reflexió acurada del procés narratiu, de les pràctiques d'informació i del context de producció d'aquesta informació; aquesta posició esdevé intel·ligible perquè moltes forces que actuen en aquests fluxos no poden ser adequadament mostrades en l'explicació.⁶ Així entesa, la informació esdevé producte tant dels processos humans com dels naturals i no hauria d'ésser mistificada segons prescriu amb els processos que la produeixen.

La distinció que postula que els éssers humans són separats de la naturalesa és una reducció pròpia de la nostra cultura, i sosté l'idea que hi ha una ciència objectiva per a la cosa objectiva pura. La influència d'això es veu en el concepte hegemònic d'informació sense subjecte. Aquest determinisme informacionalista ens hauria d'explicar si el que l'interessa és l'aferrament a la "canonada" i la distribució de serveis o de missatges, si es volen a la manera utilitarista més serveis per al major nombre possible de gent, més immediats, més barats o si es possible investigar tant els mites sobre la informació com les certeses que deriven del finançament i organització dels dispositius rituals sobre l'accés a la informació i el coneixement. La producció de sentit no figura en el programa informacionalisme. El que no circula té escassa existència: cultura i coneixement circulen per les mateixes xarxes que les mercaderies. Només importa la seqüència informatitzada en què *tot és canonada* (l'expressió és de Mattelart)⁷.

5 Heidegger, M.(1994)."La pregunta por la técnica" . A: *Conferencias y artículos*, Ediciones del Serbal, Barcelona, pàg. 9-37

6Podem albirar espais de resistència o reconfiguració social dels fluxos , en termes de Castells, i enfatitzar potser el poder dels fluxos en lloc dels fluxos de poder.

7 Canonada, tub, cable, codi...La tècnica no es bona ni dolenta en si mateixa: és el seu ús el que determina la seva excel·lència o precarietat.

Del miasma a la biblioteca global

Els bibliotecaris sempre s'han caracteritzat a l'imaginari popular com a demiürgs, gairebé arcangèlics, al servei de la recerca d'il·lustració i de progrés. Potser caldria matisar aquesta visió però en essència podrem veure com la visió fonamental de la ciència de documentació i informació d'identificar i comunicar el coneixement necessari per "il·lustrar" persones a través de l'enlairament de la lectura en si mateixa com a virtut, es manté com a criteri paternalista de l'èxit dels sistemes d'informació en dominis específics alhora que es manifesta també com a fil conductor per altres enfocaments més generals.

Alistair Black en *The Library as Clinic* ens presenta les relacions entre control social, malaltia i política en les biblioteques que van aparèixer a la Gran Bretanya a mitjans del s.XIX i com van representar dimensions menys liberals al definir-se en termes de freqüència i no d'experiència vital, es a dir, "com llocs on la racionalitat científica va ser mobilitzada a vegades contra suposades malalties "socials", constituïdes sobretot pel desordre, la desviació de la norma, l'indisciplina, el plaer irracional i la radicalitat econòmica i política".⁸

Paradoxalment, del rol fundacional de la biblioteca com "medicina" per l'eradicació de malalties socials generades per la industrialització i la co-urbanització desestructurada esdevindrà en pèrdua de prestigi entre els que tenen biblioteques privades o poden comprar llibres i en base a la "teoria miasmàtica" i a l'idea excessiva, però, de què les malalties infeccioses greus es podien contagiar mitjançant les mucositats que entapissen l'ambient o a través de les exhalacions i putrefaccions de les parets humides, de les ventilacions i circulacions de flux, dels llibres banyats per una transpiració tèbia, en fi, per l'anada i la tornada de cossos i la barreja integrada des de l'epicentre de la fàbrica i la jornada de treball, entre teixits saturats de suor a la sala atapeïda i fabricada per a una nova relació. Se institucionalitza la caritat en les institucions que serveixen d'acollida obviant les causes de la misèria i les disparitats i, per altra banda, aquesta entitat de control prefigura una entitat soberana que obre un nou tipus de relació més equitativa amb el cos social. La institució bibliotecària participa d'un nou subjecte, fa possible distincions, jerarquies i símptomes de la patologia social com ara ficció d'alta i de baixa qualitat, subjectes malats i subjectes sans, réprobes i socialment productius, nòmades i sedentaris, escolaritzats i no escolaritzats, homes i dones, etc.

Hauríem de considerar llavors les conseqüències de les classificacions i el seu arrelament social i ideològic. La biblioteca s'integra en una episteme del s.XIX i com a raó política proposa un art de sotmetre a l'individu en subjecte amb les avantatges pròpies de l'utilitarisme i del contracte social, i l'inconvenient d'entendre l'individu com una entelèquia que necessita una espurna de sentit, de subjecció a través d'una cartografia de malalties infeccioses i de la misèria a l'industrial Anglaterra de 1850.

Al temps que exercia aquest rol terapèutic anivellador, de franc per tothom, la biblioteca es convertia en institució principal del sistema cultural, molt funcional des de la perspectiva del poder amb necessitat creixent de control total sobre les malalties i qui les hi transmet. Amb aquestes condicions, la il·lustració es produïa, tal i com volia Jefferson per mitjà dels llibres, les biblioteques, els lectors i, diguen-ne també, els efluvis i emanacions miasmàtiques que corrompen l'aire. Les biblioteques insalubres i opaques que custodien literatura de "baixa qualitat" oferien així un imaginari susceptible d'amagar "el pitjor", els efluvis nocius i la desviació de la norma, i "el millor", un adànic i nu arbre del saber a l'abast de la comunitat de rebutjats. Als suburbis les biblioteques que proporcionaven al formiguer humà fulletons i altres materials ínfims, coherents amb el mandat de dur l'interior a l'exterior social, des de les entranyes miasmàtiques que s'exhalen els espais mal ventilats, les fustes humides i els textos suats, n'oferien poc a poc l'observació completa d'allò que encara romanía amagat al cos social: la fisiologia dels cossos que es construeix amb una nova modalitat política, l'energia nerviosa continguda, *clochards*, catàlegs i cartografies, treballadors manuals, patologies i mecanismes de control. La biblioteca comença a ser un excel·lent indicador de les dosis de socialització. Els miasmes i la misèria que fa pudor, procrea i amenaça contagiar el cos social, té la seva origen en la màquina social i els dispositius i mecanismes que l'acompanyen, entre elles, la biblioteca.

Així, a les acaballes del segle XIX, la biblioteca esdevé institució distribuïdora d'estigmes degut al seu ús massiu entre les forces de treball locals i, per altra banda, es presenta com paradoxal impulsora d'una cultura popular caracteritzada en termes canònics mitjançant el subministrament de ficció de "baixa qualitat", però, al cap i a la fi, una administradora de medicina restitutòria que ajudaria a situar la biblioteca pública en el centre dels suburbis industrialitzats en un esforç aparent per alfabetitzar i democratitzar l'accés al llibre a qui no pot adquirir-los i d'obrir-ne les primeres portes a les possibilitats d'informació. Pel control de l'accés a la informació i per l'imaginari de por a la contaminació miasmàtica del cos social s'accedia als fulletons i

---

⁸Black, A(2005a) *The Library as Clinic: a foucaultian interpretation of British Public Library Attitudes to Social and Physical Disease, ca.1850-1950. Libraries&Culture*, vol.40.nº3,pàg.434.

s'induïa el plaer nu de la lectura. En aquest entorn el descredit de la "baixa qualitat" de la ficció subministrada i el miasma contagiós és una "marca" que es transmet transversalment, sobtada i aèriament, com a els propis efluvis miasmàtics. L'estigma social es transfigura així en ficció de "baixa qualitat" i se'n transmet de l'espai físic a l'espai social, del cos maleït i anòmic a la biblioteca que opera ja com a dispositiu de control i amb valor de canvi: l'estigma personal de consumir ficció de "baixa qualitat", el desprestigi de facilitar ficció de "baixa qualitat" conjuminat amb l'esperança, al cap i a la fi, de que la "virtut" de la lectura es contagia com a miasma entre els que romanen espacialment als marges de la societat.

La biblioteca pública de l'Anglaterra de mitjans del segle XIX ens mostra com a el model de relacions econòmiques i socials establert per la modernitat del control polític mitjançant l'espai (així la va definir Foucault, pel seu caràcter espacial) es caracteritza pel desplegament dels cosos a l'espai públic. Els cosos subersius confinats aleshores a la perifèria i a la fàbrica i a la biblioteca suburbial no difereixen gaire del desplegament de les masses de manifestants que van ocupar l'espai públic a Europa a les revolucions dels segles XIX i XX. Van desbordar els seus límits a l'espai al mateix tems que la teoria miasmàtica va ser substituïda per la microbiana.

Sembla ser que la "democratització" de l'ideal il·lustrat de la República de les Lletres comença per garantir-hi un accés al bé públic. A la consciència popular el prejudici dels llibres com a transmissors de malalties va romandre fins les primeres dècades del s. XX. Aquest *panoptisme* és el diagrama de poder més estès. Tot i així, la biblioteca, malgrat l'ideal de la República de les Lletres que no havia pogut realitzar-se com a *àgora* igualitària, havia estat inaccessible als desfavorits que habitaven la diferència específica. Per molt que aquestes biblioteques públiques subministressin materials ínfims, l'essència de la biblioteca es complia al "contagiar" o subrogar en la persona poc alfabetitzada d'un suburbi tot i que amb això també s'identifiqués la seva pròpia persona com a "perill" o desviació de la norma. Perquè tenim la sensació - aclaparadora almenys per a mi - de què la biblioteca pública té com a qualitat interna inseparable el control social en el moment d'indexar, classificar i d'expendre un document destinat al públic, sobretot des de que ha incorporat la publicitat i la *marked mentality*.

Que les biblioteques són àmbits de poder que escenifiquen les regles d'un joc subordinat a les forces de les "societats de disciplina" és una evidència que caldria aprofundir en termes de la sociologia de Bourdieu, que va seguir la línia traçada per Foucault per mostrar els espais d'autogeneració del poder. Que la biblioteca s'allotja en el cor dels mecanismes de reproducció social no és res de nou. Caldria ancorar-ne llavors el seu projecte discursiu en la realitat malgrat les dificultats observades en el discurs de la IS i el cada cop major mimetisme amb el camp discursiu de la mercaderia. El paper de la biblioteca pública com a dispositiu significatiu per l'eradicació de malalties socials, a les quals les masses són tant "propenses", precisava l'atracció d'una aflluència massiva que irònicament va generar l'imaginari de la por a les malalties físiques que podien aparèixer en barrejar persones al mateix espai (marginal si, però, un cos i un espai identificables) i al compartir materials impresos. No és pas nou atribuir aquest caire terapèutic al coneixement i als seus instruments lumínics principals (el llibre, l'enciclopèdia i la biblioteca) però aquests prenen un talant diferent si els contemplem avui dia, en plena eclosió de la total transparència arquitectònica, de la biblioteca global i de la societat de la informació, amb el model de biblioteca pública que apareix a Anglaterra a partir de 1850, en plé apogeu de la teoria miasmàtica, dels fulletons santsimonians i de la traducció anglesa del Manifest comunista. L'Estat, aprensiu davant els exteriors al cos social i aprensiu pel que fa també a la seva contaminació futura, va elaborar un saber que, per la por a la contaminació aliena, va servir per instituir una forma de control social i de certa cohesió social més efectiva.

Avui en dia els miasmes s'han après seriosament, s'han transmutat malgrat l'obsolescència, han esdevinguts allò que eren: pura emanació virtual. No només ha estat una teoria que ha estat substituïda fa anys per la teoria microbiana sinó que opera com una metàfora de metamorfosi de l'espai bibliotecari públic al proposar-nos un engrescador repàs de l'història per tal d'enfrontar l'aclaparador canvi tecnològic que ha fet de l'asèptica comunicació electrònica una experiència quotidiana de temps real, eficàcia i control. La biblioteca ha passat d'ésser un lloc on se'n pot ser-hi, incubador de sabers i de malalties, que propiciava la barreja social contaminant per la visible proximitat material dels cosos, a l'estat volàtil del bit que penetra inexorablement des de una ubicació remota i sense limitacions. La biblioteca ha esdevingut aplicació de TCP/IP, la base en què es cimenta l'èxit d'Internet. La biblioteca s'ha sublimat, però no s'ha reconciliat amb si mateixa sobre el que podria ésser una institució alliberada i transparent. S'ha complert la teoria miasmàtica perquè ahir com avui, la fascinació dels dispositius tècnics reintrodueixen la societat control (Deleuze i Guattari, 1997). Com diu Sloterdijk, "en lugar de desaparecer, ¿no pervive el humanismo transformado en su configuración tecnológica?"⁹

---

⁹Sloterdijk, P.(2000) Normas para el parque humano.Siruela.

La cartografia de l'espai insalubre, de les malalties infeccioses i del cos social visible que propiciava la teoria miasmàtica s'ha transformat en la cartografia neta de el virtual i de l'eficàcia del control a la que no l'hi cal ni la presència, ni els homes i ni els mitjans. La teoria miasmàtica va envellir com les categories d'anàlisi del XIX però el seu traç disciplinari o de societat de control per dir-ho amb Deleuze, s'ha metamorfosejat en micro modalitats de control virtual.

Si l'espai bibliotecari dels suburbis industrials de finals del XIX "democratitzava" d'alguna manera l'accés a la cultura en la barreja bituminosa i en el contacte del cossos malgrat l'estigma del text com a transmissor de malalties, la biblioteca sense espai que emergeix transparent a la ciència informàtica i a l'enginyeria formant part de la ideologia de final del XX, entre les quals la IS ha canviat la seva malèfica administració de recursos per una transparent tot i que perversa condició que no pot evitar neutralitzar: sotmesa a la humiliació de la "canonada" en l'atracció dels bits i del àtoms d'informació (sic. Negroponte), la ingènua caritat de la biblioteca pública ha desguassat els gests de bona voluntat social en l'optimització de la informació, el seu il·limitat optimisme i lleuger desig posmodern on tot és canonada i fluxos d'input a la Xarxa. Tot i així, la biblioteca física i la virtual s'han conjuminat com a models de control, sobretot quan es fa palès que la biblioteca pública actual continua estant habitada per un mateix *ethos* col·lectiu i un simbolisme cívic produït per l'afluència dels cossos de què no disposa la biblioteca digital.

La *biblioteca digital globalitzada* ha reforçat l'aspiració a la neutralitat i l'exaltada "missió històrica" de democratitzar la difusió del coneixement ja que la IS no qüestiona ni planteja intervencions de conjunt que atallin les disparitats d'origen tot re-polititzant les polítiques bibliotecàries, més aviat es manifesta com dispositiu de recuperació total al temps que la figura del bibliotecari es subsumeix davant l'aclaparadora tecnologia de la informació.¹⁰

Aquesta tecnologia ha assolit una presència omnímoda portant-li de pas a la figura del bibliotecari una de les seves funcions diferencials com a mediador. Es pot obviar l'experiència històrica i no plantejar intervencions de més abast, tant sol com a dispositiu de crisi, cada cop més depenen del desenvolupament tecnològic i on la figura genèrica del bibliotecari es dilueix, cada cop més, en diletant agent (*embedded librarian*) de les *tecnologies de vigilància*.¹¹

Més enllà de la seva activitat com a generadora d'oferta del mercat d'informació, la seva inserció massiva en els sistemes públics ha prestat un gran servei als Estats, tot i que el bibliotecari no ha gaudit de prestigi ni carisma social, un col·lectiu molt democratitzat en la seva extracció social, notablement feminitzada. Ara que la part fonamental del control social cau en mans de l'empresa-xarxa i en les pautes de consum, el professional de la informació, el documentalista, amb el factor tecnològic com factor decisiu, torna a resultar útil dins d'un engranatge institucional i de mercat on l'aplicació de coneixement és tant decisiva, o més, que els factors materials de producció.¹²

Atès que el capitalisme s'ha alliberat de l'exigència d'invertir en cohesió social, en la intervenció redistribuidora de l'ensenyament públic i en la reducció de les disparitats d'origen, les noves jerarquies d'activitat biblioteconòmica han trobat una oportunitat de recaptar cert carisma professional a través del discurs de les tècniques de gestió i la *market mentality*. Malgrat l'aparent erosió i fatiga, d'alguna manera, en el fracàs de l'humanisme bibliotecari de tallar les disparitats en termes d'accés davant del pla d'empresa de Google hi ha una renaixença transformada en la seva versió codificada, en la voluntat de poder del codi programat i de la raó tècnica.¹³

Tot i que sigui equivocat, m'ha semblat adient tot aquest llarg *excursus*. Vegi's la promesa d'atenció eficient i, sobretot, d'atenció personalitzada, orientada a l'usuari des de els anys seixanta. Una anàlisi dels discursos de la literatura biblioteconòmica sobre els dispositius d'informació en aquest període, no repararia gaire sorpresa i reflectiria el creixent domini conceptual del *management* i de la InfoTech sobre el camp conceptual de la IS. En aquest sector, els desplaçaments de tendències, el canvi social o l'emergència de noves disciplines vénen condicionades per les coordenades tecnològiques, econòmiques, socials, polítiques, ideològiques i psicològiques. Estat de conversió perpètua que va inaugurar la Modernitat i a la qual no és

10Black. A. (2001b). The Victorian information society: surveillance, bureaucracy and public librarianship in nineteenth-century Britain.

The Information Society, 17:1, pp.70-79 "Els bibliotecaris públics es mostren especialment històrics quan exalten la correlació natural entre la seva missió històrica de democratitzar la difusió del coneixement i l'expansió de l'accés que promet portar la digitalització de la informació."

11El dret a l'intimitat i l'anonimat (IFLA)

12Castells, M. (1998) La era de la informació: economia, societat i cultura, Alianza editorial.

13Noves imatges d'una professió diversificada: analistes documentals, bibliòmetres, bibliotecaris, bibliotecòlegs, bibliotecaris digitals, bibliotecaris electrònics, especialistes en multimèdia, *embedded librarian*, documentalistes, indexadors, informàtics documentals, mediadors d'informació, referencistes, gestors de la informació, gestors de capital intel·lectual, coach, gestor de recursos...

pas aliena la tradició bibliotecària. Difícil no acordar llavors amb el recurrent mite del canvi, densificat en la dicotomia *bibliotecari tradicional* versus *bibliotecari actual*. Si bé és cert que la Modernitat s'estructura com a ruptura en relació al passat i a la tradició i, al mateix temps, cal no oblidar-ho, com a acte-superació que fa que el nou es transformi en vell). *Leitmotiv* actual de la literatura a l'ús que la prioritza com calaix de sastre on tots els gats són pards i que conté, en el seu nucli, una elisió o omissió comprensiva dels problemes de l'experiència passada amb assimilació acrítica.

La biblioteca és morta, visca la biblioteca! (informar l'informacionalisme)

Amb aquest anunci de ressons foucaultians no es coapta en absolut el treball de recerca perquè en permet projectar la formulació d'una figura alternativa, si més no albira la necessitat d'un replegament que ens permeti visionar *el camp de batalla*.

Des de què bibliotecaris i documentalistes oficiem de tècnics liberals, amagats sota una mena d'informacionalisme ecumènic, no resulta gens assombrós veure com bibliotecaris, documentalistes i professors de documentació posseeixen el seu saber al servei de les empreses com resposta a la nova divisió del treball de l'informacionalisme. La nova economia s'ha generalitzat i amb ella s'ha plantejat la pregunta sobre les "noves" funcions que tindran bibliotecaris i documentalistes.

Els èxits de l'anomenat paradigma tecnològic camuflat com "ciència" per a l'eradicació de la bretxa digital i l'analfabetisme informacional (com si fos una qüestió exclusivament tècnica (Capurro, 2005) , i altres "anomalies" de l'esfera social, basat en el concepte d'informació com exigència col·lectiva (vigilada des de diferents dispositius amb monopoli d'accés a l'informació, com ara l'exitós pla d'empresa de Google i les diferents concentracions d'editorials) ha generat una notòria desmesura que es fa palesa en la literatura a l'ús ¹⁴.

La disseminació d'informació, l'extensió de cobertura tecnològica (fibra i discs òptics, autopistes de la informació, xarxes sense cables, etc), sota el dictat de la "Informació per tothom" ha estat una amagatall per tornar a encapsular els discursos de control associats en origen a les biblioteques públiques tal i com van vaure (Black, 2005) va succeir a la Gran Bretanya a partir de 1850. En aquesta matèria, actualment les biblioteques han acabat de fer el mateix joc que la mercantilització i manca de consideració per la cultura premiant xifres de préstec amb "millor lector del mes", com si tots dos fossim sinònims, alimentant amb això una sociologia de pràctiques culturals instrumentalitzades a la legitimització d'una determinada oferta que prefabrica la demanda. Jo em duc un món de documents a casa, jo llegeixo.

Informar l'informacionalisme pretén significar, preferentment, una crítica dels elements amb els quals està construït l'actual concepte d'informació inclòs en el discurs de la *information science*. Són les pròpies idees d'informació i de documentació les que s'han desvirtuat de tal manera que avui ens resulti molt difícil dir si una persona es troba "informada" i "documentada" perquè sovint amb això només es mostra que les noves tecnologies han facilitat noves formes d'accés material al document i de re-elaboració de la informació que els darrers anys lidera Google. ¹⁵

Des el seu origen disciplinari la Documentació declara la seva dependència de la tecnologia documental. Amb l'emergència del concepte de *Information Retrieval* (1950) a la IS s'estableix el recurs continu a les tecnologies de la informació¹⁶. Aquesta és una fórmula, junt al concepte d'informació positivista, acceptada i

¹⁴ No volen ampliar aquí la crítica a l'ús del concepte de paradigma. Cert que es parla de la informació i la comunicació com fenòmens paradigmàtics de la societat contemporània com conseqüència, sobretot, del creixement sense precedents dels productes derivats de la tecnologia. En tot cas recordar que Thomas Kuhn va trobar en la resistència al canvi de les teories científiques el fet de que no es trobin aïllades i que funcionin com a estructures organitzades. Si amb aquest paradigma ha hagut una ruptura amb tot l'anterior hauríem d'examinar el perquè d'una excessiva valoració de la tecnologia informàtica fins el punt de ficar-la en la jerarquia axiològica amb el nom de "Informacionalisme". En tot cas, si com diu Castells es tracta d'un paradigma que no es tanca com sistema, tot i que es parla d'una societat xarxa ubíqua, multifacètica i de "ocurrència sistemàtica" el seu potencial opressiu és major perquè és asistèmic. L'estructura social resultant no és oberta, més aviat una retícula invisible amb el seu suprem i el seu infim subordinats a un nou mecanicisme inscrit en la seqüència del codi.

¹⁵ Rushe, D. (2007) "Google plots e-books coup" [en línia] The Times. The Sunday Times [03/03/2009] Disponible a: http://business.timesonline.co.uk/tol/business/industry_sectors/technology/article1294870.ece

¹⁶ Tramullas, J. (1997) 1.2. De Otlet al concepte de Information Retrieval. A: Introducció a la Documentació. Disponible: <http://tramullas.com/documentica/1-2.html> [Consulta: 20/03/2009] Hauríem d'afegir, perquè és el nostre àmbit professional que fins i tot en les biblioteques especialitzades a l'organització, l'usuari no presenta una figura única i homogènia, hi ha una jerarquia de poder que es manifesten en els usos del llenguatge, en les pràctiques discursives i en les tipologies i estructures dels documents, i la

consagrada. Amb això podem entendre també "acríticament estereotipada", un preludi del seu progressiu buitdatge de sentit. La Bibliologia Tecnològica o Documentació Tècnica com subdisciplines de suport i maquinària assoleix el màxim protagonisme amb l'automatització en una definició en possitu i un reflex optimista que s'esboça en 1945 amb el treball "As we may think" de Vannevar Bush per al tractament de la informació en base a una idealització de les tecnologies (MEMEX), pròpia de les institucions que Paul Otlet (*Traité de Documentation: le livre sur le livre - théorie et pratique* (1934) va contribuir a crear amb La Fontaine amb l'objectiu d'interconnectar tots els sistemes universals com part d'un sistema universal integral en base a "información actualizada, universal, rápida y verdadera, lo que en la actualidad puede englobarse bajo el término "optimizada" (Tramullas, 1997).

Solidarització i optimisme ilimitat mitjançant la universalització de les idees, les tècniques i les nomenclatures sota la constitució del "Llibre universal del saber". Es relaciona la idea d'accés a la informació amb l'idea de benestar i salut, amb la sensació de pertànyer a una comunitat universal, amb l'integració social mundial més enllà d'una comunitat determinada. La seva perspectiva social i il·limitadament optimista és evident i vol contribuir-ne positivament a la cohesió social i l'augment de la solidaritat i la pau. S'introdueixen lligams associatius i d'afinitat entre les matèries més enllà de l'omnímoda relació de jerarquia. S'estableix un *desideratum* i es projecte un simulacre d'*ecumenització*. S'explicita l'objectiu de satisfer les necessitats informatives de l'usuari dins de l'organització o a l'esfera pública que va configurar l'humanisme.

Des de un punt de vista general, aquest objectiu es relaciona avui en dia amb la capacitat que tenen els individus o grups humans per satisfer les seves necessitats i amb la percepció de que no se'ls obstaculitza l'accés a la felicitat, a la qualitat de vida i al benestar total. La llibertat entesa com exercici de la tria instrumental per assolir-ne una fi. Potser, contemplada la informació com objecte a satisfer les necessitats informatives d'una part de la població seria a costa de la merma de les necessitats informatives d'altres capgirant el programa d'aplicació en un concepte pervès. De fet, en les possibilitats d'accés a una nova *literacitat* i en la capacitat de consum¹⁷. Malauradament, el fet de supervalorar el concepte d'informació i de necessitats descontextualitzades i de mantenir-lo exposat als aparadors públics, anunciï ja, paradoxalment, un descens real de les capacitats lectores, dels nivells d'alfabetització, com sembla desprendre's de l'aparició de determinats signes (índex de disparitats d'origen, distribució desigual d'educació entre homes i dones, baixos nivells generals d'educació, etc). Tot i així, la informació *optimitzada* continua a produir un incondicionat *optimisme* prolífic en panerítics de tota mena des de que Negroponte (1997) va naturalitzar els conceptes de *connexió* i *digitalització*. Les estratègies i polítiques d'informació que van aparèixer els darrers anys són plenes d'un optimisme aclaparador que renuncia a atallar, si més no, corregir, les disparitats socials d'origen que determinen prèviament qualsevol accés material i intel·lectual al document:

"La nova situació permet accedir sense restriccions a un públic molt ampli, a grans volums d'informació i de dades, a través de bases de dades interrelacionades,...ha atorgat un grau de democratització i llibertat d'accés a la informació sense precedents" (Cueva Martín, 2001) ¹⁸

La biblioteca i altres unitats d'informació i documentació van oferir resistència mentre no van tenir valor de canvi ni possibilitat de ser mercaderia. L'informacionalisme ha escombrat el somni alliberador i la LIS ha consumat des de l'interior el bescanvi entre determinisme tecnomercantil i projecte social, oblidant llavors que l'accés massiu al document no és el mateix que universalitat. L'hegemonia del racionalisme mecanicista i del consumisme fa possible una idea de democratització com accés al consum de bens que arriba a identificar-se amb la llibertat política. El mimetisme entre el discurs de la mercadotècnica i el de l'esfera pública és evident i, potser, caldria recordar, que la LIS no pot renunciar a la raó política quan es fa palès que la "nova situació" està determinada exclusivament per la llei del mercat. No és que deixi d'interessar la pregunta per el projecte social sinó que aquesta pregunta es copsa exclusivament des l'aparell tecnològic i a partir d'una valoració central de la informàtica com a model de coneixement.

---

representació en els sistemes de recuperació d'informació.

¹⁷Definida pel *National Forum on International Literacy* como l'habilitat per a saber quan hi ha una necessitat d'informació, per poder indentificar, localitzar, avaluar i utilitzar amb eficàcia aquesta informació. Es a dir, el que abans es deia coneixement.

¹⁸Cueva Martín, A, Aleixandre Benavent, R. , Rodríguez i Gairín, J(2001). Fonts d'informació en ciències de la salut. València: Universitat de València, pàg.15

L'atac contra la documentació. Cap una reconfiguració crítica de l'informacionalisme.

Feia temps que esperaven l'escomesa. La velocitat del flux d'informació comença a albirar els efectes de l'omnipotència de l'Informacionalisme, i en un sentit plenament literal, la divisió del treball que impulsa amb èxit "nova economia" contra una possible, tot i que incerta, desaparició de la Documentació.

Prenguem per cas el tipus d'afirmació segons la qual els bibliotecaris raonables acceptarien simplement com a resposta suficient: "El informático, mejor o peor, es capaz de hacer el trabajo del documentalista, pero no al revés". Una altra: "En la mayoría de los casos, el documentalista no es capaz de comunicarse con el informático en su propio lenguaje"(Pérez-Agüera, 2008)¹⁹.

El caire apodíctic d'aquestes afirmacions és al meu parer una mostra de l'actual situació de la IS que ens convida a assumir nous rols i un vehement criticisme davant la consciència tecnocràtica del llenguatge i de plantejaments del llenguatge com un sistema descontextualitzat (Habermas,2007)²⁰. D'alguna manera anuncia una claudicació a l'inevitable unidireccional.

No obstant això, aquells models reificats de la ciència, també són reveladores de què el canvi tecnològic i la invenció dels mitjans electrònics de comunicació han trobat a la documentació sense un discurs propi en l'esfera pública que l'hi permeti defensar el seu programa disciplinari al temps que ha de mostrar de debò fins a quin punt ha assimilat les TIC per tal d'acomplir el seu objectiu i no semblar una institució arcaica disposada a ser deglutida i ràpidament substituïda. En altres paraules, si ha interioritzat la funció instrumentalitzadora de la tècnica. Sembla ser que això, l'adaptació de la Documentació, de la biblioteca i dels documentalistes a les condicions del segle XXI, no ha estat prou evident a la vista de l'informàtic tot i que revela preocupants símptomes de d'haver estat absorbida per l'enginyeria informàtica i per altres dominis de la tècnica.

El valor de la primera afirmació no rau només en una presunció on "tot és canonada" o si acceptem *ad auctoritatem* el testimoni d'enginyer com font d'informació privilegiada. Aquesta afirmació ens serveix també per veure com l'absència d'una IS crítica amb els propis plantejaments esdevé camp per a l'acció crítica dels altres. En tot cas, l'obvietat de poder capgirar aquesta afirmació no ens conduiria enlloc, només a una regressió estèril que ni tant sols s'aturaria en la teoria matemàtica de la informació.

La segona afirmació expressa, al seu torn, el vell problema de la incommensurabilitat i de les jerarquies de llenguatge. Es clar, las afirmacions anteriors es fan implícitament des de una clara percepció d'autoritat d'un discurs sobre l'altre i en base a allò que Sloterdijk denomina " període de domini de la tècnica sobre l'home".²¹ No neguem, llavors, l'evidència de què les aportacions de l'enginyeria informàtica han augmentat el coneixement propi de la IS i de molts altres camps. Però la informàtica no és pas una *font en sentit últim* - per a dir-ho un cop més en termes popperians.

Des de el punt de vista aquí desplegat aquestes afirmacions són incorrectes perquè revelen un *ethos* autoritari i exigirien una resposta autoritària i paradoxal, en lloc d'un raonable projecte interdisciplinari de detecció d'errors en llenguatge natural per tal d'apropar programes. Pel que es veu, tot i que el coneixement només pot ser finit, el coneixement d'alguns és infinit i la ignorància d'alguns altres és necessàriament infinita. Mentre uns han de poder demostrar a més un coneixement ampli en diversos camps pertinents a les tecnologies actuals, als altres, se'ls pressuposa habilitats lingüístiques, de comunicació de les pròpies idees i d'aprenentatge de llenguatges.

Suposem ara, per un moment, que algú dubtés d'aquesta afirmació i que en sent la necessitat d'esbrinar la seva inspiració. En aquesta sentit voldria examinar els mateixos fets i no la font d'aquestes afirmacions, es a dir, la presumpció de si l'informàtic, millor i pitjor, és capaç de fer el treball del documentalista, però no pas al revés.

19 Pérez-Agüera, José R. "Ingeniería documental frente a artesanía documental. ¿Cuál es el modelo a seguir?". En: El profesional de la información, 2008, mayo-junio, v. 17, n. 3, pp. 257-260.

20 Habermas, J (2007). Ciencia y técnica como "ideología". Madrid: Tecnos.

21 Ibídem.

Aquesta no és pas una pregunta epistemològicament adequada i que es basa en un prejudici en el qual la informàtica apareix com la font última de la IS i la LS. Aquest prejudici esdevé afavorit:

-Primer, per l'oblit de la pròpia tradició de la IS en tant que font principal, qualitativa i quantitativa, de la disciplina.

-Segon, aquest oblit afavoreix en la pràctica la manca d'un discurs propi que l'hi permeti defensar i esbrinar en el debat públic què hi ha de comú i què de diferent en el programa del documentalista i en el programa de l'informàtic.

-Tercer, aquest discurs apodíctic forma part de la divisió social del treball impulsada per l'informacionalisme i els rols socials de la nova economia al temps que se subestima el potencial comunicatiu del llenguatge natural per entendre's.

Tot i així, del fet que un bibliotecari documentalista desconegui un determinat llenguatge de programació no es pot deduir que el bibliotecari sigui incapaç de fer, millor o pitjor, la tasca de l'informàtic. Ni tant sols que aquesta nova habilitat sigui més desitjable que, per exemple, conèixer tres o quatre idiomes. Prerrogativa que, per altra part, li hi concedeix apodícticament a l'informàtic o a l'enginyer a l'hora d'esdevenir documentalista o bibliotecari més o menys il·lustrat, perquè no sent ni ha sentit mai la necessitat traduir-ne en llenguatge natural allò que té entre mans. El mimetisme convida a desitjar el mateix que l'altre. Però, aquesta activitat classificadora de les *epistemes* i dominis lingüístics, gairebé reproductora de l'ordre taxonòmic del totemisme, i en certa manera arbitrària, però que s'arroga la potestat paternalista de designar i relacionar el que es pot i no es pot concebre, ja va tenir una explicació seminal en Durkheim.

Al cap i a la fi, tota activitat classificadora reflecteix l'ordre de la moral predominant. I a la nostra època tot és canonada tal com van demostrar al noranta Gilles Deleuze i Félix Guattari:

*"El colmo de la desvergüenza se alcanzó cuando la informática, la mercadotecnia, el diseño, la publicidad, todas las disciplinas de la comunicación, se apoderaron de la propia palabra "concepto" y dijeron: ¡es asunto nuestro, nosotros somos los creativos, somos los concepteurs! Resulta doloroso enterarse de que "Concept" designa una sociedad de servicios y de ingeniería informática"*²²

Atès que no està del tot clar com els conceptes de domini, de discurs i de comunitat de discurs han de ser entesos i definits, d'alguna manera es fa palesa que la millor manera d'entendre la informació a la IS és l'estudi dels dominis del coneixement com a comunitats de pensament o de discurs, que formen part de la divisió social del treball (Hjørland i Albrechtsen (1995)²³.

Els estudis d'anàlisi de dominis revelen criteris de rellevància implícits i explícits i les funcions d'informació i comunicació científica. Una qüestió capdal relacionada amb aquesta perspectiva és com un "domini" es pot definir, per exemple, en termes de paradigma, de teoria, d'especialitat o de disciplina.

L'interpel·lació de l'enginyer informàtic pressuposa, en primera instància, l'existència d'un consens dins del seu domini o dins del grup de professionals que hi representa. Ara bé, com sostenen Hjørland i Christensen (2002) potser dintre d'un mateix domini hi ha diferents criteris igualment pertinents i dels quals se'n poden interpretar els termes de manera diferent. Que els postulats epistemològics i els teòrics punts de partida teòrics d'un domini poden ser discontinus durant un període de temps (Hjørland, 1997)²⁴ ens posa de relleu que poden existir conflictes, interessos i batalles sobre el control dels discursos i el poder, a dins i entre els grups professionals, en tant que agents d'una pràctica comú i de la història. Aquesta evidència reclama certa prudència a l'hora de jerarquitzar pràctiques i discursos. En segona instància, l'enfocament de l'enginyer se centra en les diferències i òbvia la pertinència del construccionisme i de la perspectiva sociològica i epistemològica en les pràctiques de la informació.

Paradoxalment, vet aquí que el paradigma seminal de la IS va mostar, potser de manera indirecta, com els "camps de discurs" ofereixen, per una banda, una perspectiva de domini que es manifesta en pràctiques taxonòmiques i de formulació conceptual i, per altra, assenyalava i convida a una *comprensió transdisciplinària*

22 Deleuze, G. i Guattari, G. (1994) ¿Qué es la filosofía?. Barcelona: Anagrama.

23 Hjørland, B. and Albrechtsen, H. (1995), "Toward a new horizon in information science: domain-analysis", Journal of the American Society for Information Science, Vol. 46 No. 6, pp. 400-25.

24 Hjørland, B. (2001), "Towards a theory of aboutness, subject, topicality, theme, domain, field, content . . . and relevance", Journal of the American Society for Information Science and Technology, Vol. 52 No. 9, pp. 774-8

des de el mateix interior del seu objecte d'estudi.

La primera té la seva aplicació positiva en l'objectiu de distingir el caràcter de la terminologia utilitzada en diversos camps per tal de construir una millor indexació i recuperació (dominis de vocabulari, construcció de tesaurus i llenguatges controlats, ontologies, etc.) és a dir, es centra en la identificació dels conceptes utilitzats en un domini i cartografia les relacions entre ells conceptes. Relats convincents dels processos d'informació que es formulen, capgira entre la conservació i la recuperació, entre el paradigma orientat als sistemes i el paradigma orientat a l'usuari, tots igualment de productius.

La segona, menys evident, posa l'accent, però, en una perspectiva epistemològica que va més enllà de les diferències entre teories i dominis perquè aquella cartografia conceptual de camp també facilita un altre enfocament basat en el coneixement tàcit de les pràctiques de domini davant la constatació de què, en cadascun, el flux no està necessàriament compromès amb una posició epistemològica única en els límits disciplinaris, organitzatius i institucionals. Un *llenguatge controlat* no és pas sinònim d'obturació conceptual en la fixació d'un domini lingüístic i ha de ser necessàriament provisional, revisable i progressiu malgrat orientar-se a una millor recuperació de la informació, es a dir, com a tècnica de control lingüística. El supòsit tàcit és que el coneixement es construeix no en el pur reflex d'una posició única reflectida en un corpus conceptual, més aviat, com va demostrar Foucault(2008)²⁵, en sistemes en dispersió en què els conceptes no tenen significats que es mantenen estables a través de les pràctiques, dels contextes, de les implicacions socials i del canvi d'ús tal com mostra l'anàlisi crítica del discurs.

Les diferents tasques de l'informàtic i del documentalista proporcionen els respectius marcs reguladors per distingir una diferent concepció de la informació que clarament es complementen entre si i poden donar lloc a atendre i a resoldre diferents tipus programes de recerca. En altres paraules, llurs pràctiques i metateories tenen el seu propi àmbit d'aplicació perquè documentació i informàtica també constitueixen un tipus distintiu d'aprenentatge, de recerca i de comprensió.

Per concloure aquest apartat, podem no estar encara prou iniciats en la professió per arribar a una valoració justa dels avantatges i dels desavantatges però estic segur que el tipus de debat saludable entre uns i uns altres hauria d'orientar-se a trobar espais teòrics de comprensió tot fent explícits els respectius compromisos metateòrics, epistemològics i socials per tal d'esbrinar la interdisciplinarietat com apropament creatiu des de camps discursius i metodològics diferents amb l'objectiu de redefinir problemes i conjuminar sol·lucions concretes de cada àrea i no com mera afirmació inductiva o apodíctica més o menys elaborada. En altres paraules, ¿com poden els codis i seqüències informatitzades, donat l'abast del seu èxit, mostrar un permanent compromís amb la socialització de la informació i amb recreació d'un àgora informatiu ?

Al cap i a la fi, el documentalistes poden no tenir prou coneixement de la matèria per ficar-se en el treball de l'informàtic però això no invalida el projecte ni que s'hagin eludit els problemes. Caldria oferir solucions menys rígides i dogmàtiques que s'apliquen al tot o no res, i esforçar-se en enfrontar problemes i formular solucions flexibles i negociables, posant l'accent en la unitat de la llengua i l'aplicació de grans temes.

Un dels principals ensenyaments d'aquesta controvèrsia és la que proporciona la tensió que s'ha instaurat entre el concepte utilitarista d'accessibilitat, reduït a "antropotècnica" (Sloterdijk, 2000), "tecnoglobalisme" i a "informacionalisme" merament instrumental, i el que arrela en la noció d'universalitat. Es fa palès que l'universalitat sovint ha servit de coartada per una estratègia de segmentació que impedeix una veritable compenetració de discursos i afavoreix en la pràctica el domini d'un discurs sobre els altres a través de la seva naturalització com a raó política (Marcuse, 2010).²⁶ A l'actual escenari, la interdisciplinarietat ha estat usada per introduir, de manera banal i circumscribida en un cert autoritarisme acadèmic i disciplinari, les solucions endreçades per als problemes centrats en les dificultats teòriques, metodològiques i pràctiques en les fronteres d'una disciplina. En aquesta problemàtica, la recerca hauria d'omplir buits teòrics com suport estructural d'altres àrees per tal d'originar l'aparició de nous buits.

Per dir-ho d'una altra manera, l'èxit de l'informacionalisme és el de l'Economia. Obviament, a la nova economia per tal de reestructurar determinats territoris de resistència no li calia el factor descredut del documentalista i del bibliotecari (aquesta activitat, malgrat l'aura, mai no va tenir consideració d'autèntic "treball") i devaluacions de la mà d'obra n'hi ha hagut moltes a l'història. La pèrdua de productivitat del bibliotecari (potser menys del documentalista) en competència amb l'informàtic davant l'empresa productora de productes de consum és una faceta més de la competència de l'home amb la tecnologia, amb la màquina. Si el bibliotecari ha estat rendible en algun moment ha sigut gràcies a naturalització de la lectura, com a valor en si, es a dir, com a virtut pública. La biblioteca comença a estar fagotitzada per si mateixa en

25 Foucault, M.(2008) La arqueologia del saber. Siglo XXI.

26 Marcuse,H.(2010) El hombre unidimensional.Barcelona: Ariel.

la realització del paradigma informacionalista.

Transformacions problemàtiques: vells problemes en odres nous

Als darrers anys la biblioteconomia ha creat un discurs ple de vocabulari tècnic-gerencial aliè. Com diu, Anderssen, aquest llenguatge no ha propiciat gaire una actitud crítica envers els sistemes d'organització de coneixement que van contribuir a crear (guies, indexacions, nomenclatures, taxonomies, classificacions, bibliografies...), no ha estimulat la seva consciència crítica envers l'economicisme i el nou paradigma tecnològic. De fet, ha facilitat el distanciament del seu objecte d'estudi en pos d'un estatus de ciència més ocupat en *com* fer les coses en lloc de descriure i reavaluar críticament com aquestes coses funcionen, sobretot els sistemes d'organització del coneixement associats al paradigma tecnològic i a l'economia política del signe informació. A tall d'exemple, efectes col·laterals d'aquesta economia és com va destacar Hjørland (2002, p.423) que la producció de bibliografia especial en forma de guies temàtiques i llurs estudis de llegibilitat s'han replegat, disminuint considerablement la seva producció per manca de recerca de "l'història de guies d'informació, la seva forma i funcions en general, així com en diferents àrees del coneixement i el desenvolupament de tecnologies adequades i la integració amb altres productes com ara els catàlegs d'accés públics (OPAC)". Un abandonament propiciat per una manca d'estudis de dominis específics, perquè consumeixen massa temps i perquè estan condicionades per una ràpida obsolescència que les TICs han accelerat (malgrat la deballada de les classificacions especials, les ciències de la computació impulsen amb èxit les ontologies etiquetada), amb la qual cosa ens hi troben a expenses de desenvolupaments independents de les metodologies de la ciència de la informació (Medline, PsycInfo, etc.). Massa sovint els bibliotecaris especialitzats senten que no tenen prou coneixement de la matèria (medicina, química, biologia, dret, etc.) tot i que es centren en un camp específic. Al entorn, tampoc no hi ha gaires graus de ciències de la informació especialitzada. Quan indexem o classifiquem ho fem de manera específica, tot i així no hi ha un estudi de com els diferents contextos i dominis condicionen i determinen diferents demandes en els sistemes d'organització i recuperació de documents. En aquest sentit a la necessària producció classificacions especials l'hi calen estudis bibliomètrics, però també aquells altres centrats en una epistemologia crítica i en estudis de discurs.

Segons Andersen (2008), "els bibliotecaris no poden exercir com crítics de la informació perquè no tenen un vocabulari adient" que els hi permeti relacionar-se amb el discurs públic i en relació a altres disciplines que reconeixin l'*episteme* concreta de la *information science*. En aprendre a acupar-se de si més que dels propis bens se n'aprèn a ocupar-se de l'esfera pública. La biblioteca ha passat a ésser un no-espai gairebé *liminal i transparent*, s'ha tornat cada cop més depenent del desenvolupament tecnològic de les últimes dècades, s'ha normalitzat perquè s'ha invisibilitat. Però quina àrea de coneixement no ha sofert l'impacte de les noves tecnologies? S'ha tornat virtual perquè ha entrat plenament – qui ho hauria de dir! – en el seu procés d'acompliment.²⁷

Al cap i a la fi, si el pla de digitalització de Google s'acompleix en la seva totalitat, es a dir, si aconseguix fer-ne arribar la majoria de documents de la literatura mundial al major nombre possible de lectors, com ara els que no tenen accés a les biblioteques més dotades, s'haurà complert per a alguns la vella aspiració utilitarista de democratitzar la informació. Ara bé, una cosa és l'accés material a la informació en cas que es produeixi i una altra cosa l'alfabetització i el coneixement que ni la biblioteca ni l'escola van poder produir "receptors" per a qualsevol producte. Ni tan sols l'omniscient Google té aquest poder que necessita una socialització prèvia i una de posterior.

No cal dir que la disciplina biblioteconòmica es defineix pels problemes que presenta i pels mètodes que tria per tal de resoldre'ls. Tot i així, no hi ha prou per tal d'acreditar-se i caracteritzar-se com un camp de coneixement autònom que tracta amb la informació enregistrada i emmagatzemada. Com a gairebé totes les disciplines l'hi cal el diàleg interdisciplinari per tal de problematitzar la mediació i la interacció establerta entre el subjecte i els objectes informatius. Malgrat el lligam ontològic entre les classificacions i les teories científiques, la classificació bibliogràfica tendeix cap l'oblit de la literatura científica sobre classificació i una escassa sinó inexistent col·laboració entre documentalistes i especialistes de la matèria a classificar.

Un cop d'ull sobre una biblioteca especialitzada en ciències cognitives i salut mental mostraria una paradoxal situació en què la ciència cognitiva, la psiquiatria, la psicologia, les neurociències i en general les ciències de la salut que van créixer de manera considerable els darrers anys, troben a la CDU o a la Dewey una resposta limitada. Això facilita la dispersió ja que no hi ha un desenvolupament dels principis de classificació pels objectes de diferents disciplines que es mostren, per exemple, en algunes bases de dades. Els pressupostos epistemològics de les ciències cognitives són necessaris per tal de comprendre i desenvolupar sistemes de classificació.

---

²⁷Andersen, Jack (2008) Information criticism: where is it? Progressive librarian A: Alison Lewis. Questioning Library Neutrality: Essays from Progressive Librarian, Library Juice Press.

La *Information science* que lidera la sudisciplina biblioteconòmica, es basa en allò que Popper defineix com “el mateix fet afirmat”. Popper posar de relleu que la IS estudia problemes i no pas esdeveniments. I els problemes han de traspassar els límits d'un tema o d'una disciplina (Popper, K. R, 1972).²⁸

A favor d'una sociobiblioteconomia

Les bases conceptuals de la IS assenyalen que aquesta disciplina es dedica a la recerca científica de la informació enregistrada tot cercant les possibles necessitats d'informació dels subjectes. Com qualsevol altra disciplina, està definida pels problemes que presenta i pels mètodes que ha triat per tal de resoldre'ls, però aquesta és necessàriament interdisciplinària. D'aquesta manera, la IS es caracteritza com un camp de coneixement que estudia la informació registrada i substanciada en un entorn social i en un camp de producció de discurs en el qual la informació és susceptible d'ésser registrada i enregistrada, reproduïda, transmesa, quantificada, organitzada i recuperada. En aquest sentit, al seus processos els hi cal la consolidació de diàleg interdisciplinari, en els quals la mediació, la formació i la interacció d'informació es fan paleses, amb la fi de poder comprendre la manera com els subjectes i les informacions s'articulen en unes coordenades de dominació i de legitimació d'una determinada pràctica social.

La política bibliotecària definida com una estètica i una ètica de l'acollida, si més no com la promoció de valors com l'hospitalitat, és un potent vehicle comunicatiu subversiu que avança des de les seves origens una raó política, perquè l'accés a la informació que ambiciona la biblioteca és un recurs per l'acció política del subjecte social. Per això, l'autocràcia de la tècnica ha d'ésser qüestionada des de la IS en tant que tècnica de racionalització de la informació. Aquesta no pot aparèixer com a ítems lliures de valor i susceptibles d'ésser organitzats a disposició d'un dispositiu incondicionat i com una informació sense subjecte. Aquest problema va més enllà del camp de la IS, d'aquí la necessitat de què documentació i biblioteconomia recuperin l'ètica i l'estètica de l'acollida, la racionalitat del seu projecte originari en contraposició a la força centrífuga de la racionalitat tecnològica. S'ha produït una veritable desposseïció que reclama al nostre parer una inflexió social de la biblioteconomia i de tot el camp de coneixement de la IS. En aquest sentit, cal esmenar que des de alguns àmbits de la pròpia IS s'exerceix una complaguda dilatació envers el domini de la tècnica sota l'imprecís concepte “innovació” per reclamar canvis curriculars des de l'educació primària adreçats a augmentar la formació en coneixements d'informàtica, sense la menor concessió al pensament crític envers dels possibles conflictes d'interessos i compte de resultats de qui això reclama o la més que provada capacitat depredadora de la indústria tecnològica per instrumentalitzar i depauperar el llenguatge. Això si, no es reclama cap altra millora curricular, com ara l'expressió verbal i la reflexió malgrat posar-se de manifest com aquestes mateixes innovacions tecnològiques més enllà d'una major confortabilitat i productivitat en certs aspectes de la vida i del treball, si han renunciar a reduir les disparitats d'origen i l'exclusió si més no, no n'haurien d'augmentar-les.²⁹

La professió i el rol de la biblioteca (pública i especialitzada) podria beneficiar-se d'una comprensió més profunda mitjançant un *paradigma transdisciplinari* que contempli el que significa *l'information science* i les seves subdisciplines. Invoquem llavors una disciplina de la complexitat, no reduïda a cap domini o camp de problemes transdisciplinaris (meta-coneixements teòrics i fonaments, aplicatius, fonts i recursos, operacions i processos, taxonomies, tecnologies, organitzacions, entorn social i cultural, estudis d'usuaris, etc.).³⁰

La *Information Science* ha de poder interpel·lar als hemisferis on es discuteixen les regles del joc en matèria de polítiques d'informació. La biblioteconomia haurà de tornar a territorialitzar-se (potser caldria prendre seriosament el “localisme globalitzat”, segons l'accepció de Souza Santos) per tal de gestionar el seu projecte dins del dispositiu de gestió simbòlica del model de la nova economia i la globalització. Perquè hi ha molta informació (i coneixement) accessible en termes materials però que no és pas accessible per la major part de la població mundial. Aquest és un problema difícil. Ràpidament han aparegut remeis pels vells problemes que escola i biblioteca pública s'afanyaven en corregir i amb els quals mantenen una relació ambivalent: *alfabetització informacional* (ALFIN) i una nova *literacitat* inscrita en un nou nominalisme e- : *e-administració*, *e-inclusió*, *e-prints*, *e-books*, *e-learning*, etc. La Documentació no ha qüestionat prou els models massius d'accés que ha proporcionat la informàtica sense discutir si això serveix per millorar l'aspiració de coneixement i de justícia social. La biblioteconomia i la documentació, cadascuna al seu àmbit no poden pas centrar-se en il·les d'informació, connectivitat i accessibilitat.

28 Popper, K. R (1972). Conjeturas y refutaciones. Paidós.

29 United States. President's Council of Advisors on Science and Technology (2010). *Designing a digital future: federally funded research and development in networking and information technology: report to the President and Congress*. December 2010. Disponible a: <http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/microsites/ostp/pcast-nitr...>

Abadal, E. (2011). ¿Se puede innovar en TIC desde un garaje? [resenya en línia] Blok de BiD. 23/03/2011. Disponible a: <http://www.ub.edu/blokdebid/es/content/%C2%BFse-puede-innovar-en-tic-desde-un-garaje>. [Consulta: 23/03/2011]

30 Zins, C. (2007) Knowledge Map of Information Science. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58(4), 526-535.

Caldria esbrinar un diagnòstic propi que ens permeti de veure si això és la solució. Si *l'informacionalisme* hegemònic serveix al projecte d'una IS il·lustrada i alliberadora si no n'hi ha possibilitat de qüestionar els seus conceptes bàsics. Avui en dia la IS no té cap tensió amb la Informàtica perquè l'hi serveix de màscara. Potser, primer, per tal de guanyar en potència i credibilitat interdisciplinària la IS (i les seves disciplines particulars) no pot reclamar el seu estatus de ciència sense reconèixer i defensar alhora la veritat objectiva d'una informació i un coneixement amb subjecte. A l'esfera interdisciplinària que es manté activa (comunicació social, psicologia, ciència cognitiva, enginyeria informàtica, arxivística, etc.) l'hi cal una inflexió social alternativa al paradigma informacionalista de caire neoliberal que maximitza una única instrumentació utilitarista malgrat observar-se com agreuja l'exclusió i augmenta les disparitats ja existents, situació que també pateixen altres institucions, com ara l'escola pública. Com ciència social la Documentació ha de saber alliberar-se de les exigències excessives de la "canonada". Com deia Von Wright és més paralitzant un optimisme que pensi en deixar que l'evolució continuï com abans, amb la certesa de que la recerca, la irrupció d'una nova tècnica i el lliure joc de les forces del mercat endreçaran finalment tot al seu lloc.

Per altra banda, els indicadors emprats a les unitats d'informació mostren la impossibilitat d'obtenir barems de suficiència dintre d'un marc d'anàlisi relacional perquè el plantejament "economicista" de la biblioteconomia ha primat sempre el factor tècnic per sobre d'altres aspectes com ara, el social. La inflexió social de la biblioteconomia podria servir de marc regulador d'una IS que prioritzés la cooperació responsable envers la instrumentalització de la Documentació per l'economia neoliberal.

En la proposta socio-biblioteconòmica es fa palès el dilema d'emmotllar els seus objectius als del *manager* i la *global democratic marketplace* (Drucker, 1993) i contribuir amb això a augmentar la dependència dels ciutadans dels dispositius creadors de dependències instrumentals - definits ara com a clients o objectes de mercat - o de recuperar la dimensió social del seu projecte originari com a constructe social i producte de la integració.³¹

En aquesta línia, des de el punt de vista epistemològic, Hjørland ja va proposar alternatives als límits de l'enfocament individualista basades en les perspectives sociològiques. Es fa palesa la necessitat d'estudis interdisciplinaris coma ara el constructivisme social

En contrast amb insuficiència d'estudis en altres camps, ha irromput amb força l'estudi i la segmentació d'usuaris a les unitats d'informació. Una tendència no exempta de certa similitud amb l'estratègia mercadotècnica dels sistemes tayloristes per apropiat-se d'un espai de consum que es vol vertebrat cap a unes determinades pautes homogènies, previsibles i controlables que augmenten al ritme de desenvolupament dels sistemes de registre informatitzat.³²

Per què més enllà de les habilitats informàtiques hi ha condicionaments problemàtics: informals i econòmics, socials, morals i culturals que determinen comportaments, des de les pràctiques de lectura en llibre electrònic fins a l'estalvi i la productivitat. A tall d'exemple, hi ha una tendència entre els científics i especialistes a no fer servir els serveis formals d'informació amb la intensitat com els proveïdors d'aquests serveis podria desitjar, fins i tot, com diu (Hjørland, 2002) estarien disposats a sacrificar la qualitat per tal de disposar físicament de les fonts d'informació. Aleshores, mesurar les necessitats interrogant els usuaris o mitjançant estudis de comportament no ha obtingut els objectius desitjats més enllà del control perquè no han tingut prou en compte la tradició, la tasca, el context i la selecció de les fonts d'informació. Per altra part, la força empírica dels estudis bibliomètrics hauran de tenir més en compte que les bases de dades són sempre limitades i mai no en poden ser considerades neutrals. La selecció de publicacions que representa un domini conté valoracions i definicions implícites sobre una determinada disciplina: es produeix un efecte d'exclusió, un biaix que cal tenir present perquè aquest univers de citació no és pas tot l'univers, no és la realitat.

La nova economia, com esdeveniment actual d'un procés de globalització econòmica que va començar fa més de trenta anys, ha impactat en el camp discursiu de les ciències de la informació de manera tal que aquestes disciplines s'han *desocialitzat* malgrat l'efectivisme de les eines 2.0, al temps que la informació va esdevenir *infotainment* (*informació entreteniment*), amb la qual cosa, es van buidar de sentit moltes polítiques bibliotecàries que ja no s'esforcen en compensar el caràcter de classe d'aquestes institucions públiques reduïdes a una wi-fi o a rutinàries i poc efectives activitats d'animació a la lectura i màrqueting. El projecte de la Il·lustració, en un context caracteritzat per l'atur massiu i la precarietat, no pot dependre de l'obstinació del professional que s'esforça a compensar precàriament la vida cultural d'una petita biblioteca o del documentalista d'un centre especialitzat que pateix el monopoli editorial i els preus abusius de llicències i subscripcions o els efectes d'un enfocament exclusivament orientat a criteris d'èxit. Al nostre entorn (potser

31 Drucker, P.(1993). La sociedad poscapitalista.Barcelona: Apóstrofe.

32 Mattelart,A(1990). La internacional publicitaria.Madrid: Fundesco

els casos noruec i suec serien dos excepcions) el persistent aïllament de la universitat del seu entorn d'influència ha estat un monopoli d'ús exclusiu que només darrerament ha reaccionat al projecte de digitalització de Google amb dipòsits de documentació d'accés obert en favor del domini públic.

Per això, la transformació principal ha de venir de la re-socialització del discurs de la IS, tot recuperant autonomia necessària per a una veritable interdisciplinarietat que vagi més enllà de la trivialitat.

Resta assenyalar, finalment, algunes qüestions d'interès. La primera d'elles és la constatació del relativisme històric en el que està embolicada l'idea d'informació i d'accés a l'informació, el valor social dels quals, així com succeeix amb l'analfabetisme i amb les disparitats d'origen, es modifiquen segons les diferents èpoques i cultures. La biblioteca i la biblioteconomia com a institucions de la modernitat no es redueixen, fins i tot en les societats obertes i democràtiques, a una història lineal de progrés o d'avenços d'il·lustració social i augment de la llibertat personal. D'alguna manera l'informacionalisme ha convertit al públic en un ignorant i al bibliotecari en el seu acolit. S'ha produït una veritable desposseïció que reclama, al nostre parer, un esforç suplementari per tal d'apropar-se a la realitat social tot i que això impliqui tractar de solventar vells problemes, el contacte bituminós i el miasma, el subjecte col·lectiu i la distribució de poder prèvia a la informació, es a dir, reassumir-ne la complexitat de les fins humanes.

Finalment, no hi ha activitat efectiva de promoció del coneixement o que la biblioteca esdevingui "clínica" per a l'eradicació de l'analfabetisme si no va acompanyada la diagnosi a través d'un discurs propi dels professionals de la informació a l'esfera pública i d'una raó política adreçada a retallar, en lloc d'agreuja, les disparitats socials d'origen i la seva connexió negativa amb l'horitzó d'expectatives educatives i culturals. Pot semblar un ingenu estat de somni associat a la necessitat de preguntar-se com pensar avui la incorporació de la IS a la dinàmica totalitzant de la producció capitalista com relació social que imposa el procés reproductiu de la modernitat del què Biblioteconomia i Documentació formen part. Però, tot i que hi ha una consciència cada cop major d'aquest risc, aquesta inflexió no s'ha produït en la forma d'un discurs plenament conscient de la instrumentalitat radical que es deriva de la diferenciació amb jerarquia de complementarietat amb les disciplines de l'informacionalisme, per a passar a una forma de diferenciació jerarquizada cap a la subordinació instrumental.

Pensem que això és un dilema a resoldre, com un projecte no finalitzat a la LIS. L'encantament de la "canonada" (metàfora de l'imaginari cultural de la modernitat que inaugura *L'Encyclopédie* i que desenvoca en la fascinació de la tècnica) ha de deixar pas a una reflexió sobre el seu paper en l'acumulació de la desposseïció i de la transferència de la riquesa pública (d'informació i de coneixement) a corporacions multinacionals que han agreujat, malgrat la promesa d'una total accesibilitat, la bretxa que fa dispensables enormes sectors de la població. ¿Ha dessistit la biblioteca de la responsabilitat i es contenta en reproduir el sistema Internet que regula el mercat? Si voleu alliberar una societat, oferir-li internet, deia l'executiu de Google Wael Ghonim. Un sector important de la information science s'ha cregut l'idea de què la tecnologia és essencialment neutral.

No es tracta tant què s'hagi exagerat el paper que pot exercir la nova economia de la informació en la solució de les disparitats sinó si la premissa de què el sorgiment de l'economia de la informació en xarxa pot aportar importants beneficis per al desenvolupament humà en la forma en què es produeix nova informació pot servir com element corrector de desenvolupament. L'alfabetització i l'educació han estat sempre fonamentals per al creixement de les capacitats individuals, pel control democràtic de les forces econòmiques i per la innovació i el coneixement (Bekler, 2005). Però no n'hi ha prou a reconèixer l'obvietat de què la informació, el coneixement i la cultura són elements bàsics en el benestar humà (seguretat alimentària, la innovació mèdica, etc) ni tant sols que la nova economia de informació ofereixi majors camps de llibertat d'expressió en comparació amb el que es podia aconseguir en l'economia industrial. Ni tant sols que es poden millorar les expectatives de tots els que estan connectats a Internet, ja sigui a consumidors o com a productors. La dificultat rau en si la ingent disponibilitat d'informació pot procedir de fons alienes a la lògica de mercat, si el fet de reduir-ne els costos de transacció entre empreses a la nova economia només suavitza alguns dels efectes de la desigualtat de recursos, si no serveix per atallar desigualtats existents o si obre i potencia nous mecanismes d'exclusió, tot començant per ignorar l'estructura empobriment i desigualtat i per erosionar aquells discursos i institucions que mantenen l'esperit igualitari.

Tradicionalment, malgrat la proliferació d'estudis d'usuaris, s'han descuidat els factors de mediació de la informació en les relacions humanes i només s'ha ofert una tematització generalitzada i mecànica de la relació de les persones amb una cosa que es diu "la informació" sense considerar de manera adequada l'axiologia inscrita en el document, les diferents estratègies, objectius, valors i els significats culturalment determinants dels documents.

L'accés a la informació continua a ser un entrebanc que afecta a la producció i distribució de continguts tradicionals i digitals. S'atresora força quantitat d'informació però es cola per les escletxes el vell problema: més enllà de l'accés a les dades, les persones no tenen les mateixes possibilitats d'accés al coneixement perquè (la biblioteca, coma també l'escola) sent una inversió pública no tothom es beneficia (els que no n'hi van mai i els que no en tenen possibilitat de fer-ho en condicions adients). Es planteja la dimensió diagnosticada per Castells, ja no es tracta tant d'un problema de connectivitat com *la capacitat educativa i cultural d'emprar Internet*. Si bé la xarxa pot augmentar el cercle de participants en l'esfera pública, l'accés a les seves eines està esbiaixada a favor dels millors situats en termes d'educació, riquesa i raça. Paradoxa: tot això no pot dependre exclusivament de les connexions a Internet, de la canonada. La informació no pot substituir el pensament de la mateixa manera que l'eines digitals no poden oferir per si mateixes una alternativa completa ni als sistemes bibliotecaris ni als educatius, fins i tot, als sistemes de dominació dominació heredats del segle XX.

BIBLIOGRAFIA

- AGRE, P. E. (1995). Institutional Circuitry: Thinking About the Forms and Uses of Information. *Information Technology and Libraries*, 14(4), pp. 225-230
- ANDERSEN, Jack (2008) Information criticism: where is it? Progressive librarian A: Alison Lewis. Questioning Library Neutrality: Essays from Progressive Librarian, Library Juice Press.
- BENKLER, Y (2006) The Wealth of Networks How Social Production Transforms Markets and Freedom [en línia] Yale University Press. New Haven and London. Disponible a: http://www.benkler.org/Benkler_Wealth_Of_Networks.pdf
- BLACK, A (2005a) The Library as Clinic: a Foucauldian interpretation of British Public Library Attitudes to Social and Physical Disease, ca. 1850-1950. *Libraries & Culture*, vol. 40, n.º 3, pàg. 434.
- BLACK, A. (2001b). The Victorian information society: surveillance, bureaucracy and public librarianship in nineteenth-century Britain. *The Information Society*, 17:1, pp. 70-79
- CAPURRO, R. (2005) "Ética de la información". *Revista de la Facultad de Sistemas de Información y Documentación. Universidad de la Salle (Bogotá, Colombia)*. 1, (2) p. 87-95.
- CASTELLS, M (1995) La ciudad informacional. Tecnologías de la información, reestructuración económica y el proceso urbano-regional. Alianza: Madrid, pàg. 321
- CASTELLS, M. (1998) La era de la información: economía, sociedad y cultura, Alianza editorial.
- CASTELLS, M. (2001). La galaxia internet: reflexiones sobre Internet, empresa y sociedad. Barcelona: Plaza y Janés.
- CASTELLS, M. (2003). La sociedad xarxa. Barcelona: Editorial UOC
- CUEVA MARTÍN, A, ALEIXANDRE BENAVENT, R., RODRÍGUEZ I GAIRÍN, J (2001). *Fonts d'informació en ciències de la salut*. València: Universitat de València
- DELEUZE, G. i GUATTARI, G. (1994) ¿Qué es la filosofía?. Barcelona: Anagrama.
- DRUCKER, P. (1993). La sociedad poscapitalista. Barcelona: Apóstrofe.
- FOGEL J.F. i PATIÑO, B. (2007). La prensa sin Gutenberg. El periodismo en la era digital. Barcelona: Punto de Lectura
- FOUCAULT, M. (2008) La arqueología del saber. Siglo XXI.
- FUKUDA-PARR (2000) En busca de indicadores de cultura y desarrollo: avances y propuestas. A: Informe Mundial sobre Cultura 2000-2001. Diversidad cultural, conflicto y pluralismo. UNESCO. Disponible a: <http://www.unesco.org.uy/centro-montevideo/informecultura.pdf> [Consulta: 21/03/09]
- HABERMAS, J (2004) Historia y crítica de la opinión pública. 4ª ed. Barcelona: Gustavo Gili, pàg. 245
- HABERMAS, J (2007). Ciencia y técnica como "ideología". Madrid: Tecnos.
- HABERMAS, J. (1996). Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry Into a Category of Bourgeois Society.

Translated by Thomas Burger with assistance of Frederick Lawrence

HEIDEGGER, M.(1994). "La pregunta por la técnica" . A: *Conferencias y artículos, Ediciones del Serbal, Barcelona*

HJØRLAND, B. (2001), "Towards a theory of aboutness, subject, topicality, theme, domain, field, content and relevance", *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 52(9), pp. 774-8

HJØRLAND, B. (2004), "Arguments for philosophical realism in library and information science", *Library Trends*, Vol. 52 No. 3, pp. 488-506.

HJØRLAND, B. (2005a), "Afterword: comments on the articles and proposals for further work", *Journal of Documentation*, Vol. 61 No. 1, pp. 156-63.

HJØRLAND, B. (2005b), "Empiricism, rationalism and positivism in library and information science", *Journal of Documentation*, Vol. 61 No. 1, pp. 130-55.

HJØRLAND, B. i ALBRECHTSEN, H. (1995), "Toward a new horizon in information science: domain-analysis", *Journal of the American Society for Information Science*, Vol. 46 No. 6, pp. 400-25.

JENKINS, H.(2008) *Convergence Culture: la cultura de los nuevos medios*. Paidós Iberica

LEVY, P. (1998) *La cibercultura, el segon diluvi?*. Barcelona: Proa / Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya

MARCUSE, H.(2010) *El hombre unidimensional*. Barcelona: Ariel.

MASUDA, Y.(1994). *La sociedad informatizada como sociedades postindustrial*. Tecnos.

MATTELART, A.(2004). *Introducción a los estudios culturales*. Barcelona: Paidós

MATTELART, A.(1990). *La internacional publicitaria*. Madrid: Fundesco

NEGROPONTE, N.(1995) *El mundo digital*. Barcelona: Ediciones Beta

PÉREZ-AGÜERA, J. R. "Ingeniería documental frente a artesanía documental. ¿Cuál es el modelo a seguir?". A: *El profesional de la información*, 2008, mayo-junio, 17(3), 257-260.

POPPER, K. R (1972). *Conjeturas y refutaciones*. Paidós .

POSTMAN, N (1994). *Tecnòpoli*. Barcelona: Llibres de l'Índex

SLOTEDIJK, P.(2000) *Normas para el parque humano*. Siruela.

TAPSCOTT, D.; WILLIAMS A., i WIKINOMICS, A(2007). *La nueva economía de las multitudes inteligentes*. Barcelona: Paidós Empresa, 2007.

TRAMULLAS, J (1997) 1.2. De Otlet al concepto de Information Retrieval. A: *Introducción a la Documentación*. Disponible: <http://tramullas.com/documentica/1-2.html> [Consulta: 20/03/2009]

ZINS, C.(2007) Knowledge Map of Information Science. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58(4), 526-535.

VIRILIO, P.(1999). *La bomba informática*. Catedra.

Addenda

Catàleg de factors crítics

Cult de la informació i llenguatge pan-tecnificat

- Determinisme tècnic ple de neologismes que figuren com epígrafs dels serveis i poden situar la cultura i els processos d'alfabetització en pseudoproductes
- Es tracten a la manera tecnològica els problemes que no es volen o no interessa abordar
- La informació i la cultura convertides en neutre: el informatiu, el cultural...el client.

Servei públic i igualitarisme

- Les situacions d'avantatge esdevenen afavorides en comptes de contrarrestar les desavantatges socials.
- Els vincles estructurals i l'estatut dels bens públics romanen aïllats: informació i educació, espectre de radiodifusió, medi ambient, salut, etc.
- La centralitat de la biblioteca en la societat del coneixement conté l'idea de coordinació i política comuna de formació i promoció amb altres unitats d'informació i institucions socials, culturals i educatives.
- La biblioteca com indicador material ³³

Discurs gerencial-administratiu

- Noció gerencial de la biblioteca (LIS) ³⁴
- Concentració / monopoli de la innovació
- Uniformització dels sistemes educatius
- Concentració i privatització dels mitjans de producció d'opinió i de l'edició a escala mundial
- La cienciometria com criteri de legitimitat científica
- Desigual "mercat de les llengües"

Infoètica i socioeconomia de la informació

- Grans principis a l'aparador, determinisme tecnològic i de mercat com regles del joc.
- Extensió global de la visió del món dels grups integrats en els guanys de la globalització.

Diversitat vs.Homogenitat. Heterogenitat dels agents i desafiament globals

- Alfabetització general (i digital)
- Accés universal a les tecnologies
- Disparitats d'origen en l'accés a la informació, cultura etc.
- Diversitat idiomàtica i cultural de les fons documentals
- Imatge del doble món i fractura³⁵

33Fukuda-Parr (2000) En busca de indicadores de cultura y desarrollo: avances y propuestas. A: Informe Mundial sobre Cultura 2000-2001.Diversidad cultural, conflicto y pluralismo. UNESCO.Disponible a: <http://www.unesco.org.uy/centro-montevideo/informecultura.pdf> [Consulta:21/03/2009]

34Mattelart, A.(2004) Introducción a los estudios culturales. Barcelona: Paidós

35Castells,M (1995)La ciudad informacional.Tecnologías de la información, reestructuración económica y el proceso urbano-regional. Alianza: Madrid,pàg.321. Des de la posició elevada a l'escala social, les elits urbanes no s'involucren en la seva ciutat, per exemple, no entrarien mai en una biblioteca pública local des de la seva posició privilegiada al ciberespai. La biblioteca digital ha possibilitat la creença de l'ampliació del seu camp de batalla amb la ubiqüitat que ofereix Internet.